

Historie didaktiky výtvarné výchovy

Počátky školní výtvarné výchovy a její didaktiky

- 1869- předmět „*Kreslení*“ byl uzákoněn jako učební předmět na všech Rakousko-Uherských školách
- Měl odpovídat praktickým potřebám výroby a státní správy
- Bylo zde opomíjeno symbolické, duchovní i expresivní stránky kresby
- Důraz byl kladen na technickou dovednost mimetického zobrazování

Praxe 1/2

- Cílem byla především praktická výchova k řemeslu, chápaná jako návod k hotovení plánů a rysů.
- Důraz byl kladen na výcvik pozorovacích schopností, paměti na barvy a manuálních a napodobivých dovedností. Taktéž se kladl důraz na čistotu a pečlivost vyobrazení

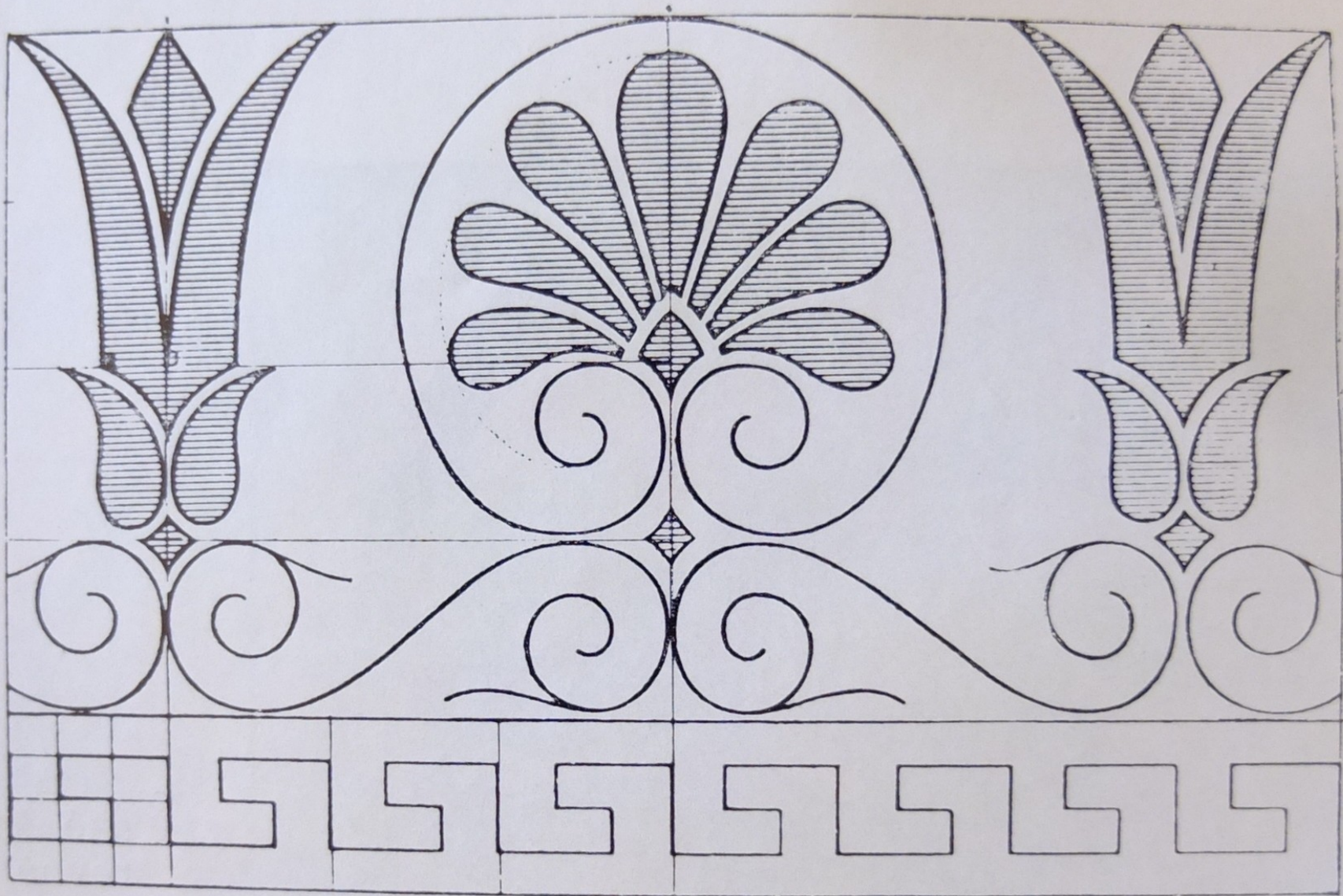
Praxe 2/2

- **Kopírovací technika**
 - založena na obkreslování rytin
- **Geometrická metoda**
 - systematicčnost postupu od jednoduchého k složitějšímu dle věku dítěte či žáka
- **Stigmografická metoda**
 - obkreslování pomocí sítě souřadnic

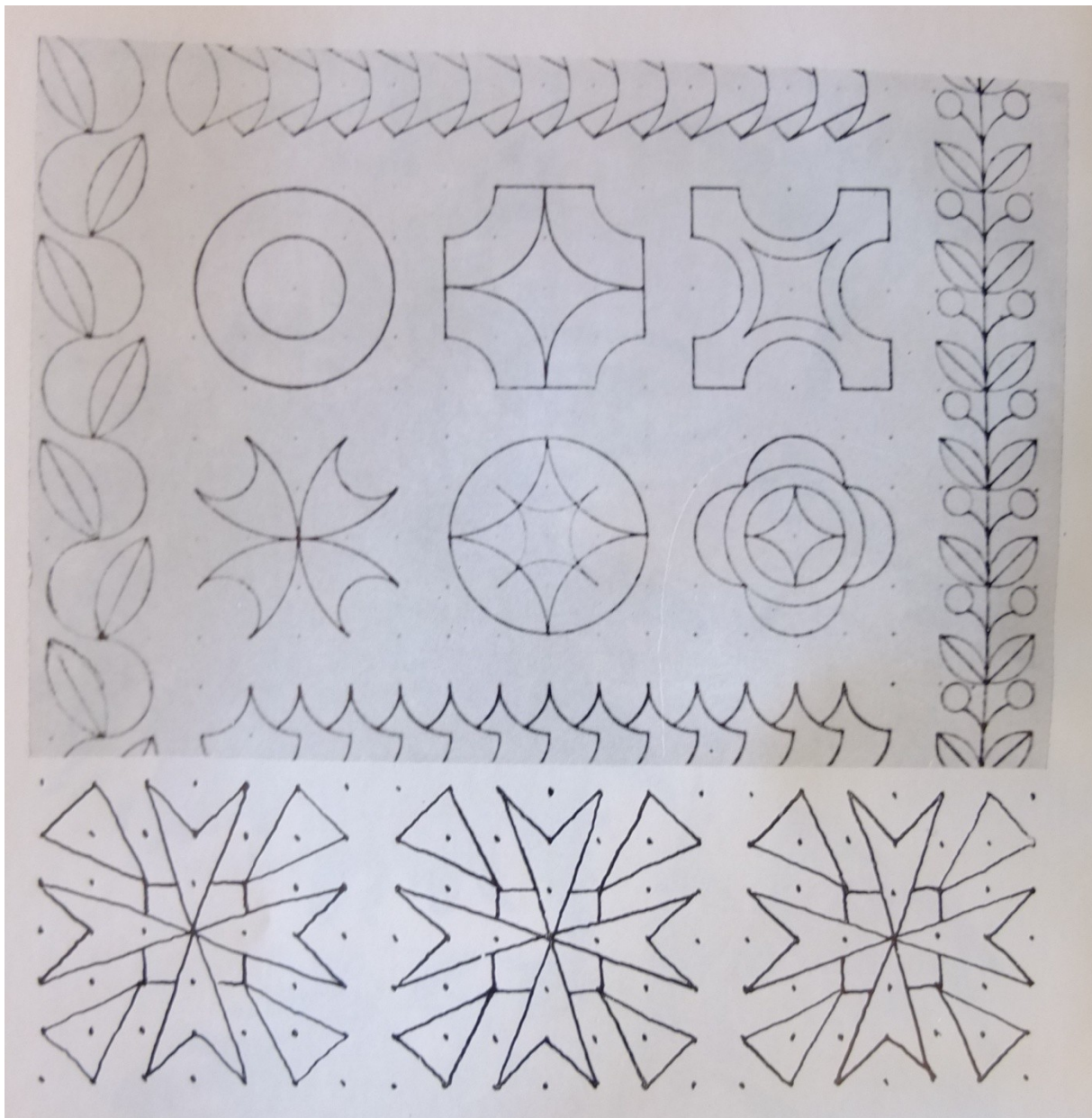
**Jaké nedostatky mohly mít tyto
techniky výuky?**

Nedostatky:

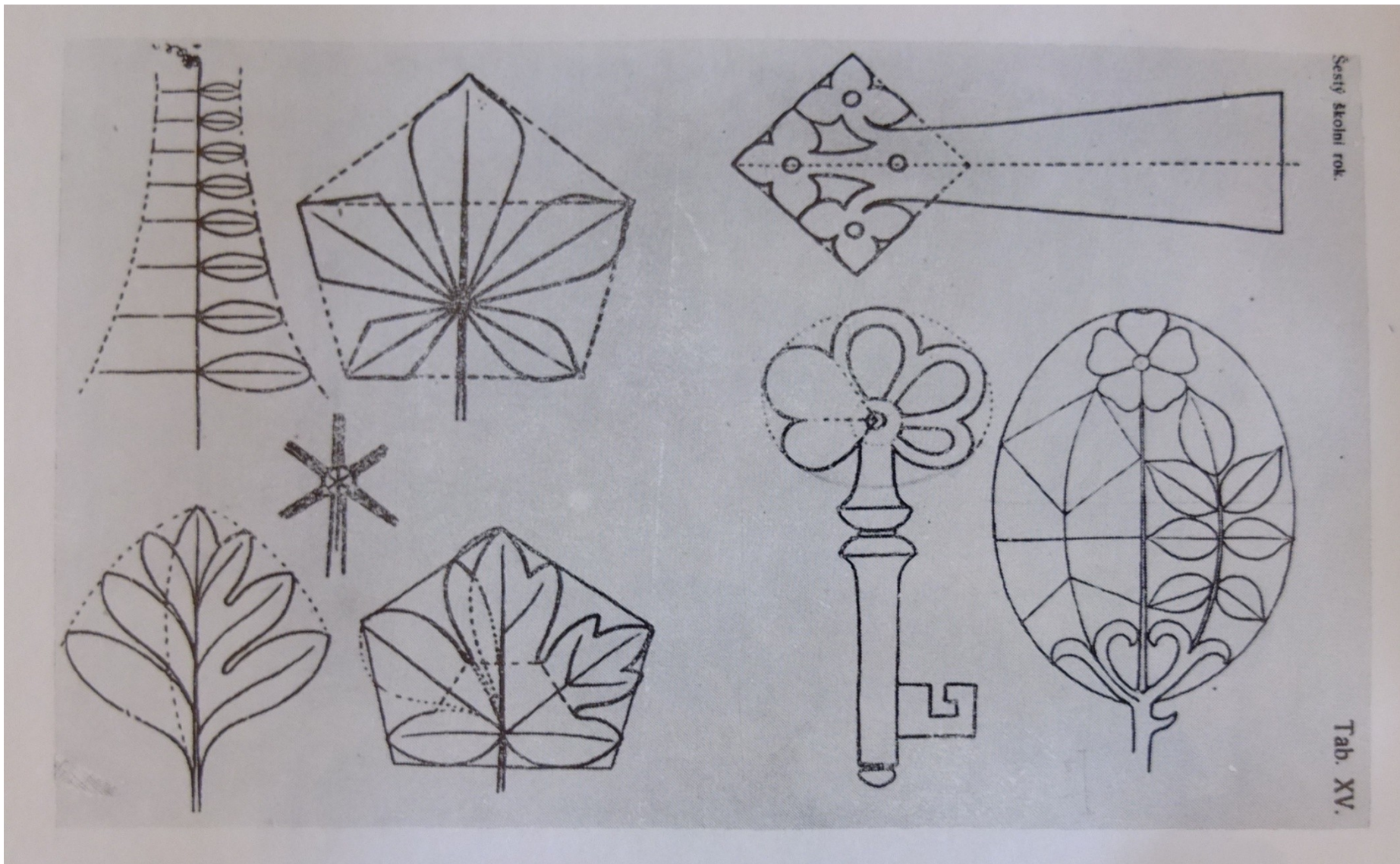
- Nerozvíjela se pozorovací schopnost
- Kresby neodrážely logiku skutečnosti (řád věcí, přírody), ale logiku myšlení autora předlohy
- Oblast kresby i význam práce byl redukován
- Nepočítalo se se zájmem a aktivitou dítěte
- Nerespektovalo zákonitosti myšlení dítěte, které přechází od konkrétního k obecnému
- Důraz na efekt práce za cenu potlačení tvořivých schopností dítěte

Obr. č. 1, Předloha Hessova Nového kreslení, 1886.

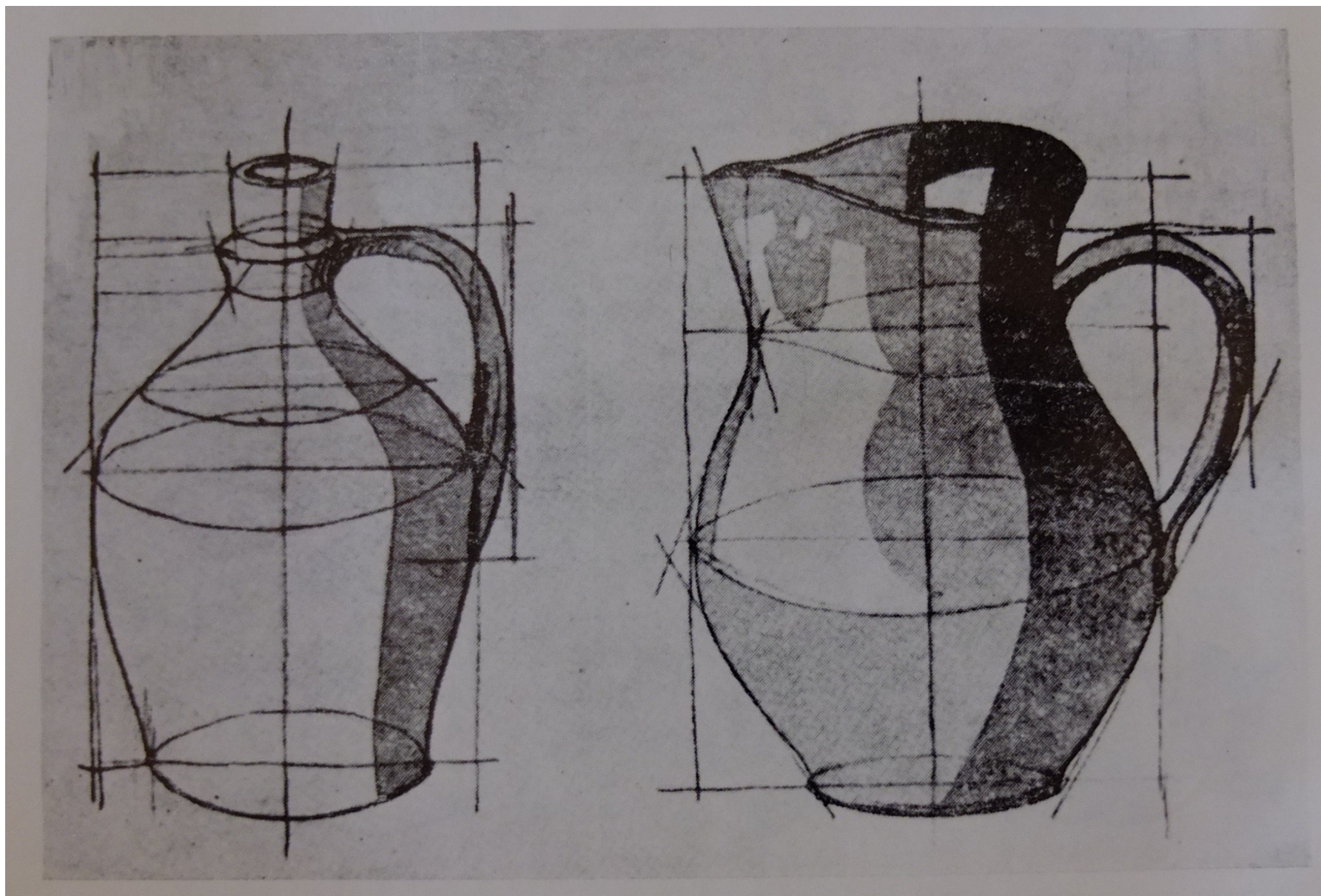
Obr. č. 2, stigmografie, vzniklá z předchozí sítě čtverečků

Šestý školní rok.

Tab. XV.

Obr. č. 3, Rostlinný ornament a jeho stylizace určený pro 6. ročník

Obr. č. 4, konstruktivní kreslení

Podněty ze zahraničí na přelomu 19. a 20. století

- **Amerika:**
 - Luis Prang
 - Ross Turner
- **Anglie (hnutí Art and Crafts):**
 - John Ruskin
 - William Morris
- **Německo:**
 - Alfred Lichtwark
 - K. Elssner

Art and Crafts 1/2

*„Nechci umění jen pro pár vyvolených, nechci vzdělání jen pro pár vyvolených,
nechci svobodu jen pro pár vyvolených...*

Nač je nám umění, když ho nemůžeme sdílet?“

William Morris

- **Anglie**
- **John Ruskin (1819-1900)**
 - Odpor ke strojové výrobě
 - Kritik, básník, spisovatel
- **William Morris (1843-1896)**
 - Malíř, textilní výtvarník, kritik

Art and Crafts 2/2

- Umělecké hnutí
- Požadavek zprostředkování umění, kultivace obyvatel.
- Návrat k přírodě a kráse.
- Hnutí stálo v opozici průmyslové, sériové výroby.
- Důraz na návrat k řemeslné výrobě v opozici citově chladné strojové výroby
- Důraz na pozorování přírody

Obr č.5, Josef Zotti, nábytek

Obr č. 6, Sigebert Table

Obr. č.7, William Morris, tapeta, 1874.

Obr. č.8, Willam Morris, kresba pro koberec Bullerswood, 1889.

Proměna nazírání na výtvarnou pedagogiku

- Na přelomu 19. a 20. století vzrůstá **zájem o dětský výtvarný projev**. Ten se díky psychologizujících trendů moderny začal obracet ke spontaneitě. Ta byla nacházena nejen v dětské kresbě, ale i v umění přírodních národů a umění postižených lidí.
- **20. století prohlášeno za století dítěte**
- Tyto změny však byly pozvolné

Mezinárodní kreslířské kongresy

- 1900- Paříž
 - 1904- Bern
 - 1908- Londýn
 - 1912- Drážďany
 - 1913- Praha
-
- Sdružovaly příznivce výtvarné edukace
 - Diskuze o změnách pojetí výuky
 - Prohloubení zájmu u dětský výtvarný projev

Hnutí za uměleckou výchovu

- Konec 19. století v českém prostředí:
 - umělecká výchova v popředí zájmu.
- Osobnosti:
- **Otakar Hostinský**
 - **Publikace:** *O socializaci umění*, 1902
- **František Čáda**
 - zakladatel pedopsychologie a pedologie, výzkum dětské kresby
- **Josef Patočka**
 - **Publikace:** *Ideály umělecké výchovy a půda české skutečnosti*, 1902
- **K.B. Mádl** a další

Cíle „Hnutí za uměleckou výchovu“:

- Vzdělávání učitelů výtvarné výchovy
- Snaha **pozvednout kulturnost obyvatel**
- **Rozvoj umělecké výchovy** na školách
- Výtvarná výchova měla být obohacena o nové náměty, metody (prohlídky v galeriích, ilustrace, besedy o umění..)
- **Žáci byli vedeni i k vlastní tvořivosti**
- Rozšíření **námětů z okolního života dětí**

Pedocentrické tendence

- Zájem o dětskou psychiku- zákonitosti myšlení a jednání zkoumané skrze dětskou kresbu
- Tyto tendence vyústily u nás ve 20. letech v reformní pedagogické snahy
- Objev dětského umění spojený s obdivem veřejnosti, pedagogů a umělců

Průkopníci umělecké výchovy u nás

- Publikace:
- *Ideály umělecké výchovy a půda české skutečnosti*, **Josef Patočka**, 1902

- Kritizoval soudobé vyučování
- Snaha o umělecké vzdělávání učitelstva
- Důraz na bádání v oblasti dětské psychologie
- Důraz na vědecké propracování látky a metod umělecké výchovy

- Inspirace **Alfredem Lichtwarkem**:
 - ředitel hamburské obrazárny
 - vyjádřil požadavek odborného vzdělávání učitelů
 - popularizátor umění formou přednášek před uměleckými díly. Kladi důraz na osobní vztah diváka k dílu

Otakar Hostinský (1847-1910)

- Umělecký kritik, esejista, sociálně zaměřen
- **„O socializaci umění“**
 - přednáška přednesená v roce 1902 při příležitosti „První české výstavy pro uměleckou výchovu v Náchodě“
 - Navazuje na některé názory Ruskina (přirozenost, krása, mravnost)
 - Důraz na estetické znalosti
 - Požadavek změny obsahu školní výuky

František Čáda (1865-1918)

- Zakladatel pedopsychologie a pedologie
- Mimo studium dětské řeči se zabýval i zkoumáním dětské kresby
- **1903** zveřejnění **studie o výzkumu dětské kresby** v *Pedagogických rozhledech*
 - analýza dětských výtvarných projevů – diagnostický materiál pro individuální psychologii
- Formuloval, že **výtvarné projevy jsou projekcí niterných stavů** a že jsou také druhem řeči dítěte.

Dům dětství pro válečné sirotků v Krnsku

- **Ladislav Švarc a Ladislav Havránek**
- Internátní škola pro válečné sirotky
- Tendence reformní poválečné pedagogiky
- Experiment založený na volnosti, pružném rámcovém programu
- Výtvarný projev jako příležitost svobodné tvůrčí osobnosti, princip hry, osobního příkladu učitele

Umělecké avantgardy a výtvarná výchova

- **Konstruktivistické a funkcionalistické tendence:**

- **Vliv uměleckého učiliště Bauhausu**

- vznik 1919- 1933
- experimentální pedagogické metody.
- těsný vztah umění k řemeslu
- umění a technika měla tvořit celek
- Spřízněnost umělce, řemeslníka, vynálezce
- publikační činnost pedagogů
- na Bauhausu například přednášel i Karel Taige

Funkcionalistické tendence

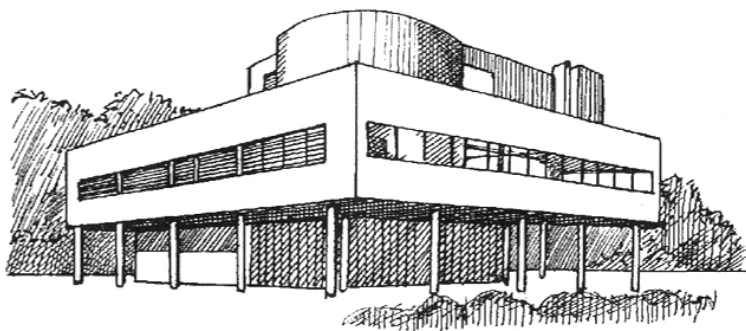
- **Ve 20. letech** se silněji začal projevovat **vliv funkcionalismu**, který stál v protikladu k ornamentálním tendencím, které byly typické pro Art deco, Art and Crafts i Secesi
- **Rok 1925:**
- **V. mezinárodní kongres pro kreslení a uměleckou výchovu**
 - Zde se řešila problematika kreslení na školách a v průmyslové výrobě.
 - Kongres vyvolal spor o funkčnosti ornamentu a jeho postavení ve výuce na školách.

Adolf Loos Ornament a zločin, 1921

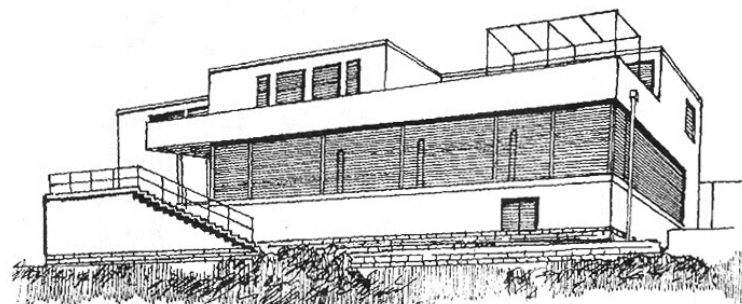
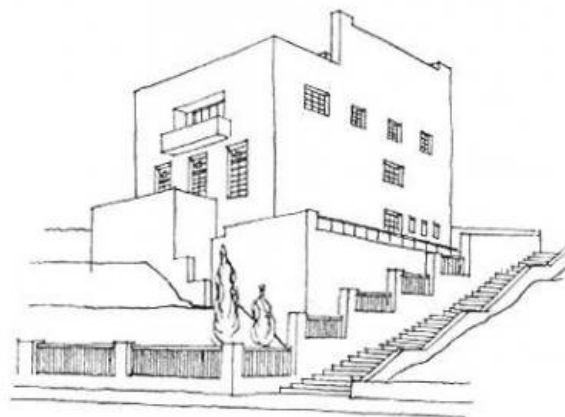
(uveřejněný v časopise *Náš směr*)

- **Odmítal ornamentální dekor** jako zbytečnou součást architektury i designu
- Design měl být dle něj účelným, jasným a čistým
- Ve výtvarné výchově se tyto myšlenky řešily na 6. kongresu v Praze v roce 1928.
- Na ten popud bylo přijato konstruktivní kreslení do učebních osnov
- Kritika např. V.V.Štecha:
 - nebezpečí technizujících geometrických tendencí,
 - upozornil na stejný redukcionismus jako tomu bylo u ornamentální stylizace

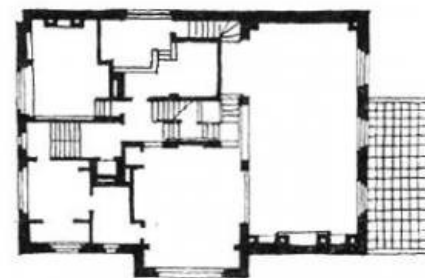
Funkcionalismus

Vila Savoye u Paříže (Le Corbusier, 1929-30)

Vila Tugendhat v Brně (L. Mies van der Rohe, 1929-30)

Praha, vila Dr. Müllera,
A. Loos, K. Lhota, 1920—30

Nábytek

Obr. č. 12, Le Corbusier, *sedáčka*

Obr. č. 13, Mies van der Rohe, *křeslo Barcelona*

Znaky funkcionalismu jako výchovného programu

- Strohost
- Oproštěnost od dekoru
- Jednoduchost a účelnost konstrukce
- Funkčnost
- Přizpůsobivost fyziologii lidského těla
- Praktičnost

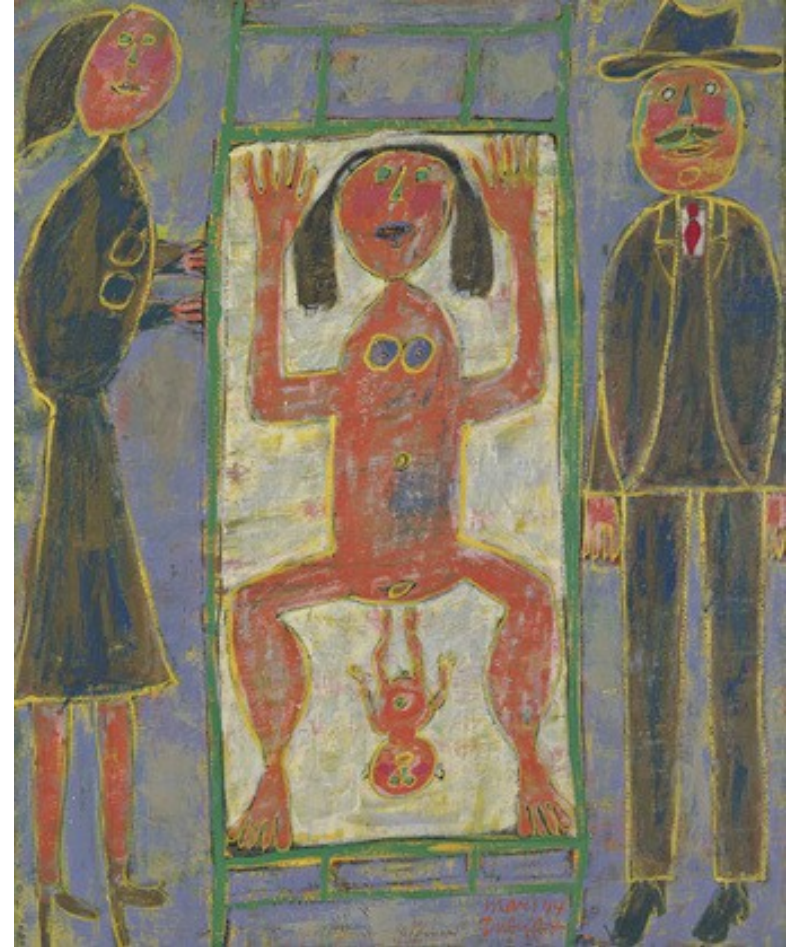
Vliv Avantgardních tendencí v umění

- **Umělci se začali zajímat o tvorbu**
 - přírodních národů,
 - uměním art brut
 - dětským výtvarným projevem
- **art brut:** Max Ernst, Paul Klee, Joan Miró, Jean Dubuffet
- **umění přírodních národů:** Pablo Picasso, Paul Gauguin
- **umění dětí:** Paul Klee, Josef Čapek, skupina COBRA
- U nás zčásti ovlivňovaly výtvarnou výchovu texty Emila Filly nebo Františka Kupky

Inspirace Art Brut

Obr. č. 14, Jean Dubuffet, *Joë Bousquet in Bed*, 1947

Obr. č. 15. Jean Dubuffet, *Childbirth*, 1944

Inspirace dětskou kresbou

Obr. č. 16, Joan Miró, *The Nightingale's Song at Midnight*, 1940

Obr. č. 17, Joan Miró, *Constellation: The Morning Star*, 1940

Poválečný stav výchovy uměním

Výtvarná výchova a socialistický realismus (1948-1966)

- Osnovy z roku 1932 přetrvaly do roku 1954
- **Ideologický tlak** a ideově-politický status výchovy umění
- Kreslení jako výcvik řemeslných dovedností
- Socialistický realismus- vrchol umělecké tvorby
 - Figura
 - Krajina
 - Zátíší

Uvolňující tendence v 60. letech

- V roce 1960- přijaty **nové osnovy předmětu**
„Výtvarná výchova“ namísto osnov „Kreslení“
 - Posílení diskuze před uměleckým dílem
 - V těchto osnovách pořád chyběla prostorová tvorba
 - Pořád byl kladen důraz na kresbu a malbu bez větší váhy na psychologickou stránku žáků
 - Založení časopisu „Estetická výchova“

Použitá literatura

- BLATNÝ, Ladislav. *Z historie výtvarné výchovy na českých školách*. 1. vyd. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1983, 131 s.
- CIKÁNOVÁ, Karla. *Výtvarná výchova a její teorie v českých zemích ve světových kontextech*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1998, 17 s. ISBN 80-86039-70-6.
- ČERMÁK, Rudolf. *Historie vyučování kreslení na národních školách*. Praha, 1939.
- DAVID, Jiří. *Století dítěte a výzva obrazů: (eseje)*. 2., rozš. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 351 s., [4] s. barev. obr. příl. ISBN 978-80-210-4593-4.
- HAZUKOVÁ, Helena a Pavel ŠAMŠULA. *Didaktika výtvarné výchovy*. 2. přeprac. vyd. Praha: Karolinum, 1991, 117 s. ISBN 80-7066-368-5.
- ROESELLOVÁ, Věra. *Didaktika výtvarné výchovy V., nejen pro základní umělecké školy*. Přeprac. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 2003, 198 s. ISBN 80-7290-129-x.

Obrazová příloha

- Obr. č. 1, R. Čermák, I, s. 149.
- Obr. č. 2, R. Čermák, I, S. 90.
- Obr. č. 3, L. Blatný, Z historie výtvarné výchovy na českých školách.
- Obr. č. 4, V. konvička, pracovní program pro 3. ročník měšťanské školy.
- Obr. č. 5,
http://www.gallery.acfc.co.uk/index.php?main_page=product_info&cPath=2&products_id=732&page=1
- Obr. č. 6,
http://www.gallery.acfc.co.uk/index.php?main_page=product_info&cPath=2&products_id=720&page=2
- Obr. č. 7-8, http://www.artmuseum.cz/reprodukce2_pohled.php?dilo_id=6726
- Obr. č. 9-11, <http://www.sps-ul.cz/doku.php/funcionalismus>
- Obr. č. 12-13, <http://www.alax.cz/cz/produkty/12262-kreslo-mies-van-der-rohe.html>
- Obr. č. 14-15, <http://www.famousartistsgallery.com/gallery/miro-hc.html>
- Obr. č. 16-17
http://www.moma.org/collection/browse_results.php?criteria=O%3AAD%3AE%3A1633&page_number=13&template_id=1&sort_order=1